

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี บริบทที่เกี่ยวข้อง และทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอการทบทวนวรรณกรรมส่วนหนึ่งและนำเสนออย่างเข้มข้นในรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป ซึ่งปรากฏดังต่อไปนี้

ผู้สูงอายุ

จากพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ได้กำหนดนิยามของผู้สูงอายุไว้ว่า หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

รศรินทร์ เกรย์, อุมาภรณ์ ภัทรวานิชย์, เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และเรวดี สุวรรณนพแก้ว. (2556) ได้นำเสนอลักษณะของผู้สูงอายุว่า ผู้สูงอายุคือผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งในช่วงอายุของผู้สูงอายุที่อยู่ในประเทศไทยอาจแตกต่างกันไปจากประเทศอื่นๆ เช่น ประเทศญี่ปุ่นได้เลื่อนนิยามอายุของผู้สูงอายุไปเป็นผู้มีอายุ 75 ปีขึ้นไป และในการเป็นผู้สูงอายุนั้น กระบวนการสูงอายุเป็นกระบวนการที่เป็นความพลวัติ ภายใต้เงื่อนไขของโครงสร้างแต่ละสังคมที่ให้ความหมายหรือสร้างการรับรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุ รวมทั้งองค์การสหประชาชาติได้นำเสนอเกี่ยวกับผู้สูงอายุ (elderly) นั้นไม่ได้ระบุเกณฑ์อายุเริ่มต้นที่เป็นมาตรฐานเพียงแต่ให้การยอมรับว่าประชากรที่มีอายุตามปีปฏิทินตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

นอกจากนี้ในการดำเนินการเพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุนั้นมักกล่าวถึงสวัสดิการของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในประเทศไทยนั้นจำเป็นต้องมีการดำเนินการในการส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ คือ ด้านกฎหมาย ควรมีการกำหนดหรือตรากฎหมายในการจ้างงานผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางรายได้และสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นภาระกับครอบครัว ด้านงบประมาณ ควรมีการสร้างหลักประกันทางรายได้ของผู้สูงอายุและระบบส่งเสริมการออมก่อนวัยผู้สูงอายุ การส่งเสริมการประกันตนเองก่อนสูงวัยในรูปแบบที่หลากหลาย ด้านการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีการเรียนรู้ต่อเนื่องและตลอดชีวิต ในรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาพิเศษ การศึกษานอกระบบ การศึกษาเพื่อการทำงานอาชีพ ด้านเครือข่ายองค์กรดูแลผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุให้เป็นไปตามทฤษฎีบทบาททางสังคม (Role Theory) และทฤษฎีกิจกรรมทางสังคม (Activity Theory) ซึ่งกิจกรรมจะทำให้ผู้สูงอายุมีบทบาททางสังคมเพิ่มมากขึ้น ด้านให้ความรู้กับสังคมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เตรียมความพร้อมที่จะก้าวไปสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณค่า

การมีส่วนร่วม

การดำเนินกิจกรรมหรือการบริหารจัดการในปัจจุบัน ได้มีการนำเสนอแนวคิดในการดำเนินงานการมีส่วนร่วม (participatory) เพื่อให้เกิดความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก ซึ่งจากแนวคิดในการดำเนินงานภายใต้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม มีผู้นำเสนอความหมายของการมีส่วนร่วมไว้อย่างหลากหลายดังนี้

Erwin (1976) ได้นำเสนอการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา การคิด การตัดสินใจ และแก้ปัญหาของตนเองโดยเน้นการมีส่วนร่วม รวมทั้งการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความชำนาญของประชาชนในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

Cohen and Uphoff (1981) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมโดยทั่วไปแล้วการตัดสินใจไม่ได้เป็นการตัดสินใจเพียงคนเดียวแต่ควบคู่ไปกับการตัดสินใจในขั้นตอนของการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับประชาชนซึ่งเป็นผู้รับผลประโยชน์ ซึ่งแนวคิดการมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

Putti (1987) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง ฐานของกิจกรรมที่ส่งผลให้การบริหารจัดการมีลักษณะกว้างซึ่งจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและขยายไปสู่การปฏิบัติงานในระดับต่างๆขององค์การ

จากนิยามของการมีส่วนร่วมผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงแนวทางในการดำเนินงานของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมีแนวทาง 4 ด้านคือ การร่วมคิดและตัดสินใจ การร่วมรับผิดชอบในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

นอกจากนี้เสถียร รุจิรวนิช, สันทัต เสริมศรี และมาณี ไชยธีรานูวัฒน์ศิริ (2553) ได้นำเสนอลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของภาครัฐซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถดำเนินการในหลากหลายรูปแบบ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ รูปแบบของการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ รูปแบบในการร่วมตัดสินใจและรูปแบบของกลไกการใช้ข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติ

ดังนั้นจากการนำเสนอนิยามและแนวคิดของการมีส่วนร่วมจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นแนวทางในการปฏิบัติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อการปฏิบัติงานหรือการดำเนินงานขององค์การ ชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

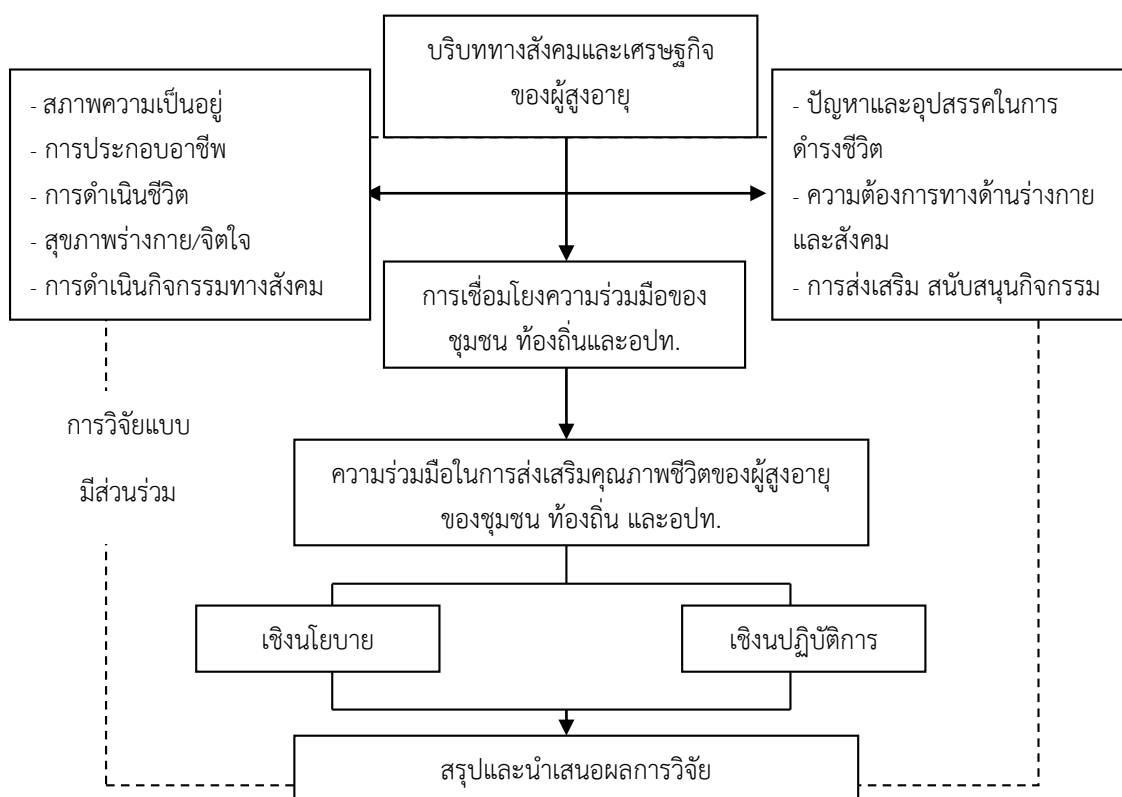
ในการศึกษาวิจัยทางด้านผู้สูงอายุทั้งในและต่างประเทศได้มีการศึกษาอย่างหลากหลาย ประเด็นโดยเฉพะอย่างยิ่งสวัสดิการและคุณภาพชีวิต อาทิ สุदारัตน์ สุดสมบูรณ์ (2557) ศึกษาใน ประเด็นของสวัสดิการของผู้สูงอายุของประเทศไทยซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการจัดสวัสดิการ สังคมสำหรับผู้สูงอายุ 4 รูปแบบคือ การประกันสังคม การช่วยเหลือสาธารณะ การบริการสังคม และ การช่วยเหลือเกื้อกูลของภาคประชาชน ซึ่งเกิดอุปสรรคในการดำเนินงานหลายมิติ ประกอบด้วย การขาดการบูรณาการและขาดความต่อเนื่อง ขาดการนำนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง ความไม่พร้อม ของงบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้ รวมทั้งสวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้ยังไม่เพียงพอกับความ ต้องการของผู้สูงอายุ ทศน์วรรณ พันธเสน และกศยา ลิฬหาวงศ์ (2556) นำเสนอถึงการจัดสวัสดิการ ผู้สูงอายุโดยเฉพะอย่างยิ่งพื้นที่ที่ศึกษาคือเทศบาลตำบลธัญบุรีมีปัญหาและอุปสรรคทางด้าน สวัสดิการบริการสังคม ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ด้านการทำงานและด้านรายได้ของผู้สูงอายุ ด้านความมั่นคงทางสังคม ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงควรมีการตรวจเยี่ยมและดูแลสุขภาพ ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ควรมีกิจกรรมนันทนาการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ การช่วยเหลือตนเองของ ผู้สูงอายุ การประเมินระบบการจัดสวัสดิการ การเพิ่มเจ้าหน้าที่และกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์ของ ครอบครัวผู้สูงอายุ

กรอบแนว/กรอบกระบวนการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทบทวนทฤษฎี แนวคิด และสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยนี้รวมทั้ง ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำแนวคิด ทฤษฎี มาใช้เป็นกรอบแนวคิด ยุทธวิธีหรือแผนการวิจัยในการ ดำเนินการวิจัยครั้งนี้ดังปรากฏในภาพที่ 2.1 ต่อไปนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิด/กรอบกระบวนการวิจัย